

demos

Jaargang 33
Juli/Augustus 2017

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

7

NIDI

inhoud

- 1 Tegelijk met pensioen?
- 5 Wordt het record van de oudste Nederlander snel gebroken?
- 8 Wereldbevolking van 7½ naar 11 miljard?

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Tegelijk met pensioen?

MARIA EISMANN & KÈNE HENKENS

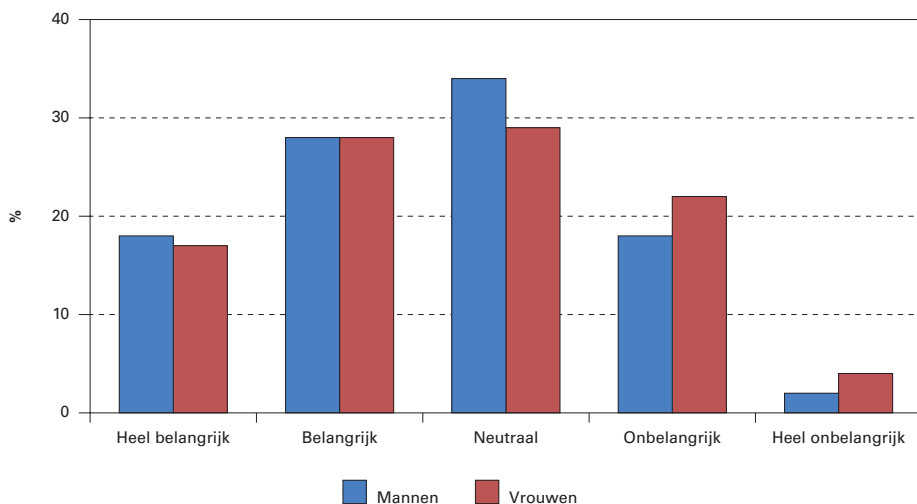
Er is een gestage groei van het aantal werkende tweeverdieners onder 60-plussers. Velen van hen zouden samen met pensioen willen gaan, maar schrikken van het prijskaartje. Door de stijging van de AOW-leeftijd moeten jongere partners nu soms extra lang doorwerken nadat hun oudere partner is gestopt.

Het Nederlandse pensioenlandschap is de afgelopen jaren sterk veranderd: de AOW-leeftijd schuift op en er is steeds minder flexibiliteit om vervroegd met pensioen te gaan. Dit heeft gevolgen voor de pensioenplannen van individuele oudere werknemers, maar uiteraard ook voor de plannen van oudere tweeverdieners. Deze groep is de afgelopen decennia aanzienlijk in omvang toegenomen door de sterk gestegen arbeidsdeelname van oudere vrouwen. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) lag het aantal tweeverdieners voor 60-jarigen met partner in de periode 2000 tot 2005 nog op 11 procent voor vrouwen en 20 procent voor mannen, maar was dit gestegen tot 31 procent voor vrouwen en 48 procent voor mannen in de periode 2010 tot 2015. Het is dus lang geen uitzondering meer dat beide partners met een baan op de drempel staan van pensionering. De pensioenhervormingen beïnvloeden tweeverdieners vooral als zij gelijktijdig met pensioen willen, want dit vereist flexibiliteit en afstemming. Maar hoeveel tweeverdieners willen überhaupt gelijktijdig met pensioen, en welke belemmeringen ervaren tweeverdieners om tegelijk te stoppen met werken? Het NIDI ondervroeg in 2015 meer dan 2 duizend gehuwd en ongehuwd samenwonende paren van 60 jaar en ouder over hun gezamenlijke pensioenplannen.

Tijd voor de partner

Over het algemeen wordt het pensioen gezien als een tijd om te genieten van het leven – in ieder geval zolang gezondheid en financiën dit toestaan. Naast het oppakken

Figuur 1. Antwoorden van tweeverdieners op de vraag “Hoe belangrijk is het voor u om ongeveer gelijktijdig met uw vrouw/man/partner te stoppen met werken?” naar geslacht, 2015

Bron: NIDI Pensioen Panel Onderzoek (2015).

grote verschillen in de mate waarin tweeverdieners gelijktijdig stoppen met werken (heel) belangrijk vinden (figuur 1). Minder dan de helft van de ondervraagde mannen en vrouwen vindt gelijktijdig stoppen met werken (heel) belangrijk. Een op de vijf mannen en een op de vier vrouwen vindt gelijktijdig stoppen daarentegen (heel) onbelangrijk. De ondervraagde tweeverdieners zijn het ook lang niet altijd eens over de wenselijkheid van gezamenlijke pensionering. Bij een op de drie stellen (31%) zijn de partners het erover eens dat gelijktijdig stoppen (heel) belangrijk is. Bij 30 procent van de stellen wil een van de twee graag gelijktijdig stoppen terwijl de ander dit niet zo belangrijk vindt.

De vrij algemene wens van tweeverdieners om na hun pensioen tijd met hun partner door te brengen vertaalt zich dus niet direct in de wens om gelijktijdig te stoppen. Waarschijnlijk passen tweeverdieners hun voorkeuren aan wanneer zij weinig mogelijkheden zien om gelijktijdig uit te treden. Partners die bijvoorbeeld vanwege hun leeftijdsverschil weten dat ze heel moeilijk gelijktijdig kunnen stoppen met werken geven dan aan dat ook niet zo belangrijk te vinden. Het kan echter ook zo zijn dat tweeverdieners vanwege een slechte kwaliteit van de partnerrelatie of een sterke binding met het werk samen met pensioen niet als een lonkend perspectief zien.

Relatie en beroep

Gelijktijdig met pensioen gaan vergt veelal aanpassing van ten minste een van de partners. Er is een verband tussen de kwaliteit van de relatie en pensioenvoorkeuren. Tweeverdieners voor wie hun relatie centraal staat hechten niet alleen meer waarde aan gemeenschappelijke vrije tijd met hun partner, maar zij zullen waarschijnlijk ook meer geneigd zijn hun eigen pensioenplannen aan te passen om gelijktijdig stoppen mogelijk te maken. Van de tweeverdieners die hun relatie als goed en stabiel ervaren vindt een meerderheid (52%) gelijktijdig stoppen belangrijk. Van de tweeverdieners die hun relatie minder positief ervaren vindt maar 40 procent gelijktijdig stoppen belangrijk.

citaten

GELIJKTIJDIG MET PENSIOEN

“Mijn partner en ik stoppen per 1 juli met werken. Wij hebben de keuze kunnen maken om het pensioen deels naar voren te kunnen trekken.” (Projectleider/beleidsmedewerker, 64 jaar)

“Het zou ideaal zijn om tegelijk te stoppen met werken. Wat we hoogstwaarschijnlijk zullen doen is dat als ik stop (66) mijn vrouw ook stopt (dan 63). We hebben gespaard om te overbruggen tot zij ook AOW krijgt en laten haar nabestaandenpensioen vallen. Zo redden we het wel! De eerste jaren zijn (hopelijk) het leukst! Bij leven en gezondheid.” (Medewerker inkoop bij een multinational, 63 jaar)

van hobby's hoort bij deze levensfase dat men ook meer tijd heeft voor de partner. Een ruime meerderheid van 65 procent van de oudere werknemers heeft duidelijke plannen om veel dingen samen met hun partner te ondernemen. Het bevestigt het beeld dat veel gepensioneerden gericht zijn op het samen met hun partner actief zijn, samen kinderen en kleinkinderen bezoeken en gezamenlijk andere activiteiten te ontplooiën waar zij niet of minder aan toe kwamen toen zij nog werkten.

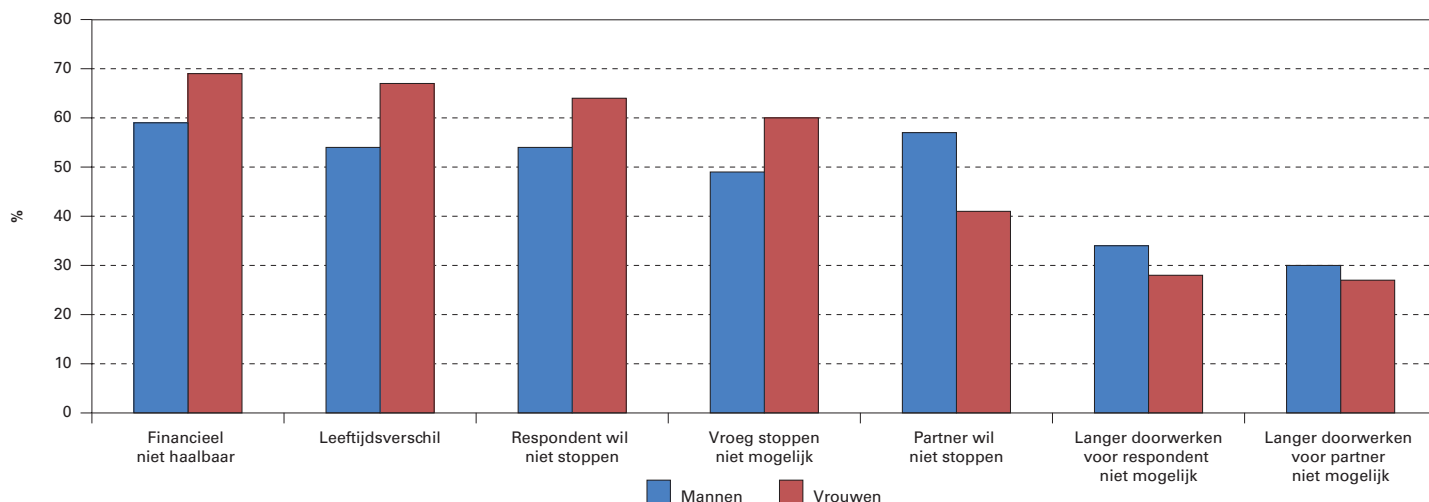
Tegelijk met pensioen

In de internationale literatuur wordt er doorgaans van uitgegaan dat partners een sterke neiging hebben om hun pensioenplannen op elkaar af te stemmen, zodat men gelijktijdig kan stoppen met werken. Ook uit ons onderzoek komt deze tendens naar voren, maar er zijn duidelijke verschillen. De meeste tweeverdieners in ons onderzoek bespreken de mogelijkheid om gelijktijdig te stoppen met elkaar. Sommige stellen doen dit vaak (25%), anderen soms (40%). Opvallend is dat 35 procent aangeeft hier zelden of nooit over te spreken. We vonden in het onderzoek ook

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Figuur 2. Redenen genoemd door tweeverdieners, waarom zij niet gelijktijdig met pensioen kunnen gaan naar geslacht (%)*, 2015

* Meer dan één antwoord mogelijk.

Bron: NIDI Pensioen Panel Onderzoek (2015).

Naast omstandigheden die ertoe bij kunnen dragen dat tweeverdieners gelijktijdig stoppen belangrijk vinden zijn er uiteraard ook omstandigheden die er juist aan bijdragen dat men het minder belangrijk vindt. Van de tweeverdieners die een hoge werktevredenheid ervaren vindt een minderheid (45%) gelijktijdig stoppen belangrijk, terwijl meer dan de helft (53%) van degenen die hun werk minder positief ervaren gelijktijdig stoppen belangrijk acht. Deze tweede groep haalt weinig voldoening uit hun werk en kijkt hierdoor extra uit naar de vrije tijd die zij met hun partner kunnen delen. Daarnaast vinden hoogopgeleiden (42%) gelijktijdig stoppen doorgaans minder belangrijk dan tweeverdieners met een middelbare (50%) of lage opleiding (52%). Dit geeft aan dat degenen die via hun opleiding geïnvesteerd hebben in hun werk minder geneigd zijn hun eigen pensioenplannen aan te passen om gelijktijdig stoppen mogelijk te maken.

Belemmeringen en sekseverschillen

Behalve verschillen in het belang dat men hecht aan gelijktijdige pensionering, zijn er ook meer praktische belemmeringen als het gaat om gelijktijdig met pensioen gaan. Aan alle stellen is gevraagd wat de belangrijkste factoren waren die gezamenlijke pensionering in de weg staan. De antwoorden worden weergegeven in figuur 2. Over het algemeen worden het leeftijdverschil tussen de partners en de daarmee verbonden financiële haalbaarheid van gelijktijdige pensionering het vaakst als belemmeringen genoemd. Welke belemmeringen de grootste rol spelen ver-

schilt echter naar geslacht: terwijl vrouwen het vaakst financiën (69%) en leeftijdverschil tussen de partners (67%) noemen is voor mannen naast de financiën (59%) het meest belemmerende dat hun vrouw het werk te leuk vindt om te stoppen (57%). Daarnaast valt op dat vrouwen over het algemeen meer belemmeringen ervaren dan mannen. Dit zou deels verklaard kunnen worden door het feit dat de vrouwen in ons onderzoek over het algemeen twee jaar jonger zijn dan hun

Foto: Roel Wijnants/Flickr

citaten

GELD

“Zolang ik gezond ben en plezier in mijn werk heb wil ik doorgaan. Dat betekent wel, wanneer mijn man 65 jaar wordt en AOW en pensioen ontvangt ik ga overwegen te stoppen met werken. Het ligt dus helemaal aan de financiële situatie op dat moment.”
(Lerares basisonderwijs, 61 jaar)

“De reden dat ik het liefst zo snel mogelijk wil stoppen met werken is dat mijn man 13 jaar ouder is. Financieel is dat niet mogelijk door mijn AOW gat (20% korting wegens wonen in buitenland) en pensioengat.”
(Cliëntondersteuner bij een wijkzorgnetwerk, 60 jaar)

“Samen stoppen met werken lijkt mij leuker, maar financieel niet haalbaar.”
(Bedrijfsleider bij een reclame atelier, 63 jaar)

NIDI PENSIOEN PANEL ONDERZOEK

Het NIDI Pensioen Panel Onderzoek is een in 2015 gestart onderzoek onder oudere werknemers. Aan het onderzoek werd in de periode mei-december 2015 deelgenomen door circa 6.800 werknemers (55% mannen en 45% vrouwen) van 60 jaar en ouder met een baan van minimaal 12 werkuren per week en aangesloten bij drie grote pensioenfondsen. De pensioenfondsen vertegenwoordigen de sectoren bouw, overheid en onderwijs, en zorg en

welzijn. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in het pensioneringsproces en de krachten die daarop van invloed zijn. Hierbij is er onder meer aandacht voor de rol van de partner in dit proces. In de gevallen waar een partner aanwezig was werd deze gevraagd ook deel te nemen aan het onderzoek. Circa 4.200 deelnemers aan het onderzoek hadden een werkende partner.

Foto: Rosa Say/Flickr

citaten

BELEMMERINGEN

"Ik blijf doorwerken, omdat mijn man 3 jaar jonger is. Liever ging ik met hem samen met pensioen." (Lerares, 64 jaar)

"Heel vervelend, steeds weer die bijstellingen van de pensioengerechtigde leeftijd. Elke keer weer moet je je verwachtingen bijstellen. Dit is des te vervelender daar ons leeftijdsverschil 5 jaar is en je er vroeger niet op hoefde te anticiperen. Met de wetenschap van nu zou ik mijn (ons) pensioen anders geregeld hebben." (Woonbegeleider, 63 jaar)

"Er zou mijns inziens meer ruimte moeten komen om gelijktijdig te stoppen of minder te werken. Mijn partner is 8,5 jaar ouder en ik zou graag van 4 naar 2 dagen werken gaan tegen de tijd dat hij stopt met werken. Hier zou ruimte binnen de pensioenregeling voor moeten zijn." (Opleider/adviseur operatieafdeling bij een universitair ziekenhuis, 54 jaar)

mannen en dus later de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Hierdoor is het waarschijnlijk dat de vrouw meer rekening moet houden met de mogelijkheden van haar man dan andersom. Zodra de man de AOW-leeftijd heeft bereikt is het voor hem vaak moeilijk om toch door te gaan met werken omdat bij het bereiken van de AOW-leeftijd doorgaans ook het arbeidscontract wordt beëindigd. Voor de vrouw is het dan naar verhouding makkelijker om eerder te stoppen, mits men zich dat financieel kan veroorloven. De jongere partner (meestal de vrouw) is dus vaak degene die haar pensioenplannen moet aanpassen aan de mogelijkheden van de oudere partner (man). Hierdoor ervaren vrouwen de financiële haalbaarheid en het leeftijdsverschil dus sneller als belemmering dan mannen.

Toekomst

Met de opmars van het aantal tweeverdieners zal de afstemming van pensioenplannen tussen partners steeds belangrijker worden. Veel tweeverdieners willen graag samen met pensioen maar ervaren belemmeringen, zowel op het persoonlijke als op het financiële vlak, om dit te kunnen realiseren. De afschaffing van vervroegd pensioen en de verhoging van de AOW-leeftijd hebben de flexibiliteit die werknemers ervaren in hun pensioenkeuzes er niet groter op gemaakt. Wat de gevolgen van het veranderende pensioenlandschap zullen zijn voor tweeverdieners is moeilijk te zeggen. Als de intentie om gelijktijdig met pensioen te gaan echter sterk genoeg is kan het zijn dat één van beide partners bereid is tot een inkomensoffer om dit mogelijk te maken. Het zou ook kunnen dat de oudere partner steeds vaker doorwerkt totdat de jongere partner de AOW-leeftijd heeft bereikt. Maar het meest waarschijnlijk is dat veel stellen een voorkeur voor gelijktijdige pensionering niet zullen realiseren.

Maria Eismann, NIDI, e-mail: eismann@nidi.nl
Kène Henkens, NIDI, e-mail: henkens@nidi.nl

LITERATUUR:

- Eismann, M., Henkens, K., & Kalmijn, M. (2017), *Spousal Preferences for Joint Retirement: Evidence from a Multi-Actor Survey Among Older Dual-Earner Couples*. Den Haag: NIDI.
- Johnson, R. W. (2004), Do spouses coordinate their retirement decision? *Issue in Brief* (19). Chestnut Hill, MA: Center for Retirement Research at Boston College.